

O PARABOLĂ GROTESCĂ ȘI TRAGICĂ

ANGAJARE DE CLOVN de Matei Vișniec • Teatrul Național "Vasile Alecsandri" (studio) • Data premierei: 17 februarie 1991 • Regia: Nicolae Scarlat • Scenografia: Ileana Huber • Distribuția: Adrian Tuca, Florin Mircea, Dan Aciobăniței, Gelu Zaharia.

Într-un film din 1970 - "Clownii" -, Fellini aducea un emoționant omagiu unei arte pe cale de dispariție; era un adevărat ritual închinat ciroului, prin care se pierdeau - datorită invaziei tehnicii și performanței sportive - arta comicalului pur și ingeniozitatea lui poetică. Marele regizor își extindea însă reflecția asupra artei în general, asupra bătrâneții și morții, asupra tainicilor izvoare ale miracolului. **Angajare de clown**, piesa lui Matei Vișniec, amintește opera felliniană, dacă nu va fi fiind cumva chiar un omagiu nemărturisit adus ei. Vișniec a scris-o, probabil, când și-a dat seama că timpul comediei, al râsului nestăpinit și sincer a trecut, că nu mai e loc pentru așa ceva și că, deci, artistul comic, clownul, trebuie să dispară. Asta e tema piesei: dispariția, moartea prin inutilitate a ultimilor clowni. Trei dintre ei, bătrâni, bolnavi și triști, se adună în fața unei uși pe care se află un anunț: "Angajăm clown". Ușa însă nu se deschide și nimeni nu vine să-i angajeze. Așteptare zadarnică; Godot nu va apărea. Sugestia beckettiană e limpede și aici, ca și în **Bine, mamă, dar ăștia povestesc în actul doi ce se întâmplă în actul întâi**. Ca să treacă timpul, cei trei evocă momentele de glorie de altădată și se amăgesc în speranța că mai e nevoie de ei, că mai sînt în stare de funcționare, adică de creație. Spectacolul lor e grotesc și tragic totodată; amintirile, evocările, confesiunile autobiografice, incursiunile poetice în domeniul imaginarului sînt expresii ale

unei existențe tragice abil fardate în comic și grotesc.

Se pare că regizorul Nicolae Scarlat și-a înscris în programul său de creație lansarea susținută a dramaturgului Matei Vișniec, de vreme ce se află la a patra montare a unor texte ale acestuia, într-un timp foarte scurt. El pusese, la Teatrul "Nottara", **Cali la fereastră** (spectacol interzis în ajunul premierei), apoi, la Piatra Neamț, la Iași și la Televiziune a regizat piesele **Bine, mamă... Angajare de clown și Ce facem cu violoncelul?** E o fericită interferență de structuri ideatice și afective, o întâlnire de firi artistice pentru care metafora e principalul mijloc de expresie scenică. Scriitura lui Vișniec e șocantă prin bogăția ambiguităților poetice, prin încărcătura de elemente dilematice și parabolice, prin ecurile bine asimilate din teatrul absurdului, dar și din basmele moderne și din neosimbolismul contemporan. Toate acestea găsesc o adecvată înțelegere și o translație scenică inspirată prin acțiunea regională a lui Nicolae Scarlat. **Angajare de clown** are, în montarea sa de la studioul Teatrului Național din Iași, un ton de dramă tulburătoare, de parabolă existențială machiată în grotesc. Spațiul scenic în care se desfășoară întristătorul spectacol al celor trei clowni - în fapt, trei ipostaze ale condiției artistului aruncat în afara societății de indiferență și brutalitatea semenilor - este o arenă de circ goală, semnificând pustiul din noi și pustiul din lume. Doar o ușă, dincolo de care ar putea fi salvarea sau moartea. Ei bine, dincolo de ea e moartea. Cei trei se aflau la capătul vieții sau, mai bine zis, la capătul existenței lor artistice. Când unul dintre ei moare, ucis de invidia celorlalți doi - după ce le făcuse o ultimă demonstrație a puterii miraculoase a artei sale - și când ușa se deschide,

constatăm că dincolo de ea nu este decât cimitirul clownilor. Surpriza este zguduitoare în tragismul ei și Nicolae Scarlat, împreună cu scenografa Ileana Huber, au știut să-i dea o dimensiune tragică.

Cei trei clowni sînt interpretați de Adrian Tuca, Florin Mircea și Dan Aciobăniței. Austeritatea spațiului de joc dă actorilor șansa de a umple golul scenic cu propria lor strălucire apusă, cu existențele lor zdrențuite, cu amintirile lor aduse la lumină, cu tristețile și cu mîndria lor mai mult mimată decît adevărată. Adrian Tuca e cuceritor în jocul aparențelor; el pune surdina durerii personajului, o păstrează în subsidiar, lăsînd spectatorul s-o bănuiască numai, în timp ce clownul își desfășoară cu zel grotesc numărul care l-a făcut cîndva celebru și din care acum n-au mai rămas decît cioburi. Actorul - aflat într-o perioadă fastă a carierei sale, în care mijloacele, epurate de orice încărcătură parazită, au substanțialitatea dramatică a esenței - susține aici un adevărat recital în care comical și grotescul sînt străfulgerate din interior de fiori tragici. La același diapazon evoluează Florin Mircea; personajul său, compus cu minuție de bijutier, este cel care impulsionează ascensiunea acțiunii spre piscul ei de tragedie existențială. Dan Aciobăniței își potrivește pasul cu al colegilor săi, fiind însă mai potolit, mai fără explozii, conturînd un clown mai reflexiv și mai reținut. Cei trei interpreți conturează cu precizie personaje care sînt, în același timp, artiști și oameni, fericiți și nefericiți, veseli și triști, lupîndu-se unii cu alții, urîndu-se și iubindu-se, lăudîndu-se și păcălîndu-se, jucînd plăcerea jocului. O lume a ciroului. Un circ al lumii.

ȘTEFAN OPREA

 florin mircea, adrian tuca, dan aciobăniței

